

ВІД РЕЗУЛЬТАТУ ДО ЕФЕКТИВНОСТІ: СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ РОЗБУДОВИ ТЕРИТОРІЙ ПРІОРИТЕТНОГО РОЗВИТКУ

©2022 МАРТИНОВИЧ Н. О.

УДК 64.011.44/332.122.6+338.246.88
JEL: B40; O18; O40; R12

Мартинович Н. О. Від результату до ефективності: соціально-економічний контекст розбудови територій пріоритетного розвитку

Положення України на світовій арені визначається регіональним розвитком, що підвищує насиченість та актуальність регіональної тематики в наукових економічних дослідженнях. Набуття регіонами господарської самостійності викликає необхідність переоцінки їх становища та місця в економічному просторі. Одним із інструментів підвищення ефективності регіональної розбудови є створення територій пріоритетного розвитку (ТТР), основу яких складають спеціальні економічні та правові режими, що сприяють активізації інвестиційної діяльності, створенню додаткових робочих місць, підвищенню рівня життя населення, доходності суб'єктів підприємницької діяльності, наповненості місцевих бюджетів тощо. Дослідження спрямовано на обґрунтування теоретико-методичних засад і розробку концептуальних підходів до ефективності розбудови ТТР. Теоретичним базисом послужили наукові праці вітчизняних і зарубіжних авторів. У процесі дослідження використано історико-логічний метод загальнонаукового пізнання, системний підхід, аналіз, індукцію, дедукцію. Узагальнення різних наукових точок зору щодо понять «результат», «ефект», «результативність», «ефективність» дозволило дійти висновку, що вони мають суттєві відмінності. З'ясовано, що в сучасній науці питання розмежування зазначених категорій є дискусійними. У зв'язку з цим окреслено підпорядкованість результату, ефекту, результативності й ефективності. Запропоновано авторське бачення сутності соціально-економічної ефективності територій пріоритетного розвитку, під якою розуміється стан соціальних, економічних умов, а також територіальних диспропорцій в розвитку до та після впровадження спеціальних економіко-правових режимів. Авторський підхід дозволяє розширити наукове бачення сутності та змісту ефективності в сучасних реаліях. Наведені у статті концептуальні положення складають базис для подальшої систематизації показників результату й ефективності розбудови територій пріоритетного розвитку, які, своєю чергою, буде включено в основу методики оцінки ефективності розбудови ТТР.

Ключові слова: результат, ефект, результативність, ефективність, розбудова територій пріоритетного розвитку.

Рис.: 1. **Табл.:** 3. **Бібл.:** 50.

Мартинович Наталія Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу проблем міжрегіонального співробітництва Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова» Національної академії наук України (вул. Марії Капніст, 2, прим. № 323, м. Київ, 03057, Україна)

E-mail: vasilchuk_80@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9884-6052>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211621949>

UDC 64.011.44/332.122.6+338.246.88
JEL: B40; O18; O40; R12

Martynovych N. O. From Result to Efficiency: The Socioeconomic Context of Improvement of Priority Development Territories

The position of Ukraine on the world stage is determined by regional development, which increases the saturation and relevance of regional topic in scientific economic research. The acquisition of economic independence by the regions causes the need for reassessment of their position and place in the economic space. One of the instruments for improving the efficiency of regional development is the creation of priority development territories (PDT), which is based on special economic and legal regimes facilitating the intensification of investment activities, the creation of additional jobs, upgrading the standard of living of the population, the profitability of business entities, the completeness of local budgets, etc. The research is directed towards substantiating the theoretical and methodological principles and developing conceptual approaches to the efficiency of PDT development. The theoretical basis constituted the scientific works of domestic and foreign authors. In the process of research, the historical and logical method of general scientific cognition, system approach, analysis, induction, deduction were used. Generalization of different scientific points of view regarding the concepts of «result», «effect», «effectiveness», «efficiency» allowed to conclude that they have significant differences. It was observed that in modern science the issues of delimitation of these categories are debatable. In this regard, the subordination of the result, effect, effectiveness and efficiency is outlined. The author's vision of the essence of socioeconomic efficiency of the territories of priority development is proposed, which means the state of social and economic conditions, as well as territorial disparities in development before and after the introduction of special economic and legal regimes. The author's approach allows to expand the scientific vision of the essence and content of efficiency in contemporary realities. The conceptual provisions presented in the article form the basis for further systematization of the indicators of the result and content of effectiveness of improvement of priority development territories, which, in turn, be included in the basis of the methodology for assessing the efficiency of the development of PDT.

Keywords: result, effect, effectiveness, efficiency, improvement of priority development territories.

Fig.: 1. **Tabl.:** 3. **Bibl.:** 50.

Martynovych Natalya O. – PhD (Economics), Associate Professor, Senior Research Fellow of the Department of problems of inter-regional cooperation issues of the State Institution State Organization "V. K. Mamutov Institute of Economic and Legal Research of the National Academy of Sciences of Ukraine" (2 Marii Kapnist Str., office 323, Kyiv, 03057, Ukraine)

E-mail: vasilchuk_80@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9884-6052>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57211621949>

На ті останніх подій, що захлеснули весь світ, очевидним є факт глобальної соціальної, економічної, політичної, демографічної, науково-технічної трансформацій, які потребують нових стандартів і підходів, у тому числі в регіональному розвитку. Україну, що пережила Кіндратьєвську кризу та депресію, обов'язково чекає поживлення та підйом, до яких, незважаючи на війну з Росією, що триває в активній фазі, необхідно готуватися вже сьогодні, аби уникнути прорахунків, допущених при відродженні Європи після Другої світової війни. План Маршалла був готовий за кілька років по закінченню бойових дій, що спричинило уповільнення відродження Європи. З огляду на це, в рамках відомчої тематики «Розбудова територій пріоритетного розвитку в умовах збройного конфлікту: оцінка результативності та ефективності» 0122U002121 науковими співробітниками Національної академії наук розпочато формування науково-методичних положень оцінки результатів та ефективності територій пріоритетного розвитку (далі – ТПР), базис якого складає узагальнений огляд теоретичних аспектів, що представлені у статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив встановити, що питанням ефективності будь-якої діяльності приділяється багато уваги різних учених у різні періоди. Основоположниками соціально-економічної теорії ефективності сучасна наука вважає В. Парето та Д. Синка [1; 2], судження яких будувалися на визначенні соціального оптимуму, суть якого полягає в поєднанні благополуччя соціуму із оптимальним розміщенням економічних ресурсів, технологій, відтворювальних процесів тощо.

Питання розмежування результативності й ефективності піднімалися в дослідженнях науковців П. Друкера [3]; О. Тищенка, М. Кизима, Я. Догадайло [4]; А. Куценко [5]; О. Олексюка [6]; А. Гупало [7, с. 7]; Т. Косянчук, Ю. Галкіної [8]; Ю. Лимаревої, П. Лимарева [9]; А. Когана, Н. Болдирєвої [10]; П. Перрери, А. Кравчук [11]; С. Васіна, О. Мамонової [12] і багатьох інших. Юридичні аспекти функціонування ТПР розглядалися в роботах українських вчених В. Устименко, О. Зельдіної, О. Гостєвої, В. Гришко [13], які досліджували ТПР як інструмент вирішення соціально-економічних проблем Донецької та Луганської областей.

Теорія та практика спеціальних режимів господарювання на теренах Донбасу висвітлена у працях В. Ляшенко, А. Толмачєвої [14]; І. Заблодської [15]. Результативність та ефективність ТПР України періоду розвитку та становлення їх в Україні відображено в роботах Н. Мартинович [16, с. 277], О. Єгорової [17], М. Крупи [18], Т. Клебанової, А. Гурьянової, Т. Трунової, А. Смирнової [19], В. Шевцової, Я. Шевцової [20], А. Крушинської [21], К. Алексича [22], О. Чмир, В. Пили, В. Хілько [23], С. Ткача [24] та інших.

Незважаючи на солідність і багатоаспектність наукового доробку, ефективність залишається однією з найскладніших категорій економічної науки, оскільки вона формує критеріальну основу цінності прийнятих управлінських рішень, дозволяє робити висновки відносно системної, функціональної, матеріальної, структурної та інших складових господарської діяльності регіонів. Крім того, узагальнення наукового базису дозволило встановити, що до теперішнього часу відсутнє уніфіковане визначення категорії «ефективність». А в напрацюваннях, присвячених розбудові ТПР, автори достатньо вільно ставляться до підпорядкування категорій «результат», «ефект», «результативність», «ефективність». Усе зазначене обумовлює необхідність і доводить актуальність представлених до розгляду наукових результатів.

Мета статі полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад і розробці концептуальних підходів до ефективності розбудови територій пріоритетного розвитку. Поставлена мета зумовила необхідність вирішення таких завдань: встановити підпорядкованість категорій «ефект», «результат», «ефективність», «результативність»; розширити наукове бачення сутності та змісту ефективності розбудови ТПР.

Теоретико-методичною основою дослідження стали фундаментальні положення економічної теорії, регіональної економіки, розміщення продуктивних сил, регіонального менеджменту, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, що стосуються розбудови ТПР. У процесі дослідження використано такі наукові методи:

- ✦ історико-логічний (при визначенні понять «результат», «ефект», «результативність», «ефективність»);
- ✦ загальнонаукового пізнання (при встановленні підпорядкування категорій «результат», «ефект», «результативність», «ефективність»);
- ✦ системний підхід (для визначення сутності соціально-економічної ефективності території з позицій балансу інтересів усіх учасників інвестиційного процесу);
- ✦ логічного аналізу, індукції, дедукції (під час формулювання визначення соціально-економічної ефективності територій пріоритетного розвитку).

Етимологія понять «результат» і «ефект» свідчить про те, що дані терміни вживаються в різних значеннях. Так, наприклад, згідно зі словником іноземних слів, «ефект» тлумачиться як «результат, наслідки будь-яких причин, дій; сильне враження, справлене будь-ким, чим-небудь; засіб, прийом, явище»; «враження, спричинене ким-небудь на кого-небудь»; «дія як результат чогось, наслідок чогось»; «засіб, за допомогою якого створюється якість».

враження» [25, с. 595]. У цьому ж джерелі наводиться визначення результату, під яким розуміється (лат. *resultadous* – відображений, отриманий, відбитий) – «підсумок; те, що отримано по завершенні будь-якої діяльності» [25, с. 595]. У тлумачному словнику іноземних слів «ефектом називається результат якоїсь діяльності; дія, спричинена чимось; сила, абсолютна величина результату»; результатом же вважається «наслідок, показник чогось» [26, с. 418].

Таким чином, результат у будь-якому випадку залишається результатом, незважаючи на те, чи докладалися зусилля, у той час як ефект проявляється в зіставленні результату та встановленні відхилення в позитивний чи негативний бік. Аналіз раніше проведених досліджень доводить останню тезу. Так, О. Рац ефект трактує як результат, наслідок яких-небудь дій [27, с. 280]; В. Ячменьова, М. Височина, О. Сулима вважають, що ефект – це корисний результат, виражений у вартісній оцінці [28]. Згідно з А. Куценко ефект – це результат, наслідок яких-небудь причин, дій, господарських заходів (введення нової техніки та інвестиційних проектів, реалізація господарського рішення, здійснення природоохоронних заходів, проведення соціальних заходів) [29]. І. Падерін ефектом називає результат, наслідок якої-небудь дії, який вимірюється в матеріальному, грошовому або соціальному вираженні як різниця між результатами та витратами, пов'язаними з отриманням цього результату [30, с. 92]. Отже, ефект в економіці може бути визначений у порівнянні фактичних даних з попереднім періодом, плановими (базовими) показниками тощо.

На відміну від результату поняття «результативність» науковцями трактується як ступінь досягнення завдань, мети; як підсумок будь-якої діяльності; як вираз економічної ефективності; як максимальний результат при мінімальних витратах тощо (табл. 1). Аналіз наведених у табл. 1 визначень дозволив встановити, що всі автори, характеризуючи результативність, певною мірою говорять про ефективність. Про що, власне кажучи, свідчать визначення ефективності, наведені в табл. 2.

Крім того, встановлено, що зазначені в табл. 1 результати попередніх досліджень різних авторів у переважній більшості присвячені підприємствам, що пояснює використання категорії «результативність», а не «ефективність» і розгляд її як співвідношення результату та витрат.

На відміну від результативності ефективність – це не співвідношення, а стан, який характеризується безліччю складних явищ, процесів. Про це, зокрема, свідчать фундаментальні положення засновників концепції ефективності в економічній науці – В. Парето та Д. С. Синка. Зокрема, В. Парето зазначав, що ефективність – це «стан справ», при якому неможливі

зміни з метою повнішого задоволення бажань однієї людини, не завдавши при цьому збитки задоволенню бажань іншої людини»: «...будь-яка зміна, яка нікому не приносить збитків, а деяким приносить користь (за їхньою власною оцінкою), є покращенням» [1].

У дослідженнях Д. С. Синка, який розглядав ефективність крізь призму соціально-економічних відносин, ефективністю вважається комплексний елемент системи управління, а не показник співвідношення результатів до витрат чи ресурсів, що вибирає в себе *effectiveness* (дієвість) + *efficiency* (економічність) + *quality* (якість) + *profitability* (прибутковість) + *productivity* (продуктивність або результативність) + *quality of work life* (якість трудового життя) + *innovation* (нововведення) [2]. З огляду на сучасні виклики та обраний напрям дослідження, вважаємо доречним запропоновані фундаментальні положення В. Парето, Д. С. Синка покласти в основу тлумачення категорій «соціально-економічний результат» і «соціально-економічна ефективність».

Узагальнений, аналіз існуючих наробок дозволив встановити, що сучасна наука виділяє різні види ефективності, у числі яких: технологічна, екологічна, економічна, соціальна. Крім того, встановлено, що більшість науковців трактування «економічна ефективність» формулюють з огляду на ресурсний чи витратний підходи, що, на нашу думку ускладнює не тільки використання ефективності як об'єкта управління, а й не дозволяє визначити її місце в економічній науці загалом (див. табл. 2).

Таким чином, узагальнивши визначення категорій «результат», «ефект», «результативність» та «ефективність», ми дійшли висновку, що під результатом у дослідженні будемо розуміти ітог, підсумок. На відміну від результату «ефект» проявляється в процесі зіставлення результату за попередній період.

Встановлено, що «результативність» переважно більшістю авторів ототожнюється з ефективністю. Проте такий підхід є дискусійним. З огляду на етимологію категорій «результат» та «ефект», вони не є тотожними, а отже, «результативність» та «ефективність» також не можна поєднувати. Постає питання: в чому полягає принципова різниця зазначених категорій?

У разі дослідження ефективності як соціально-економічної категорії регіонального та державного рівнів (мезо-, макрорівень) ефективність характеризується не як співвідношення, а як стан, і вибирає в себе в тому числі результативність. Про що, зокрема, зазначається у трудах Д. С. Синка та інших сучасних дослідженнях. Таким чином, результативність, дієвість, продуктивність, прибутковість, інновативність тощо виступають нічим іншим, як критеріями ефективності (рис. 1).

Наукові точки зору щодо сутності поняття «результативність»

Сутність результату	Автор(-и), джерело
Результативність – це ступінь досягнення стратегічних цілей і завдань	П. Друкер [3]
Результативність – це загальне якісне явище, яке характеризує підсумок за всіма показниками функціонування підприємства та визначає потенціал подальшого розвитку	О. Тищенко, М. Кизим, Я. Догадайло [4]
Результат відображає досягнення окреслених завдань	А. Куценко [5]
Результативність є прикладним виразом досягнень розвитку теорії економічної ефективності і наступним етапом її розвитку.	О. Олексюк [6]
Результативність – дієвість, плідність виконання робіт при чітко визначених цілях і планах	А. Гупало [7]
Результативність – це продуктивність системи виробництва й обслуговування, під якою розуміють ефективне використання ресурсів (праці, капіталу, землі, матеріалів, енергії, інформації) при виробництві різноманітних товарів і послуг	Т. Косянчук, Ю. Галкіна [8]
Результативність – це досягнення максимальних результатів при мінімальних витратах і мінімальних ресурсах	Ю. Лимарєва, П. Лимарєв [9]
Результативність – це відносний показник, який характеризує ступінь досягнення суб'єктом економіки поставленої мети в одній або декількох сферах і всієї його господарської діяльності в певний момент часу	А. Коган, Н. Болдирєва [10]
Результативність показує ступінь досягнення поставленої мети	П. Перерва, А. Кравчук [11]
Результативність – це співвідношення результату з цілями, ідеалами або потребами	С. Васін, О. Мамонова [12]

Джерело: складено на основі узагальнення [3–12].

Наукові точки зору щодо сутності поняття «економічна ефективність»

Сутність економічної ефективності	Автор(-и), джерело
Ефективність – це економічна категорія, яка відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами.	В. Андрійчук [31]
Ефективність – це відношення ефекту до витрат чи ресурсів, які були затрачені на його досягнення	А. Куценко [32]
Ефективністю може бути як співвідношення результату і витрат, так і співвідношення витрат і результатів діяльності	П. Орлов [33]
Один із основних елементів, які характеризують поняття економічної ефективності, є вид результату корисної діяльності, при цьому ефект є абсолютним перевищенням результатів над витратами	В. Рибін [34]
Економічна ефективність – це отримання певного результату на одиницю використуваних ресурсів	Л. Абалкін [35]
В економіці ефективність – це досягнення найбільших результатів за найменших витрат живої й уречевленої праці	С. Мочерний, С. Єрохін, Л. Каніщенко та ін. [36]
Економічна ефективність полягає в економії всіх питомих витрат на виробництво продукції, що визначає дохідність підприємства	І. Падерін, Ю. Горященко [37]
Економічна ефективність – це комбінація ресурсів, що дозволяє досягти максимально-го випуску товарів з найменшими витратами	О. Шнипко [38]
Економічна ефективність – це складна узагальнююча економічна категорія, в якій відображається дія об'єктивних економічних законів і висвітлюється одна з найважливіших сторін суспільного виробництва – результативність	Н. Русак [39]
Економічна ефективність характеризується відсутністю втрат або таким використанням ресурсів, яке забезпечує максимально можливий рівень задоволення за даних факторів виробництва та технології	Т. Макаровська, Н. Бондар [40]

Джерело: складено на основі узагальнення [31–40].

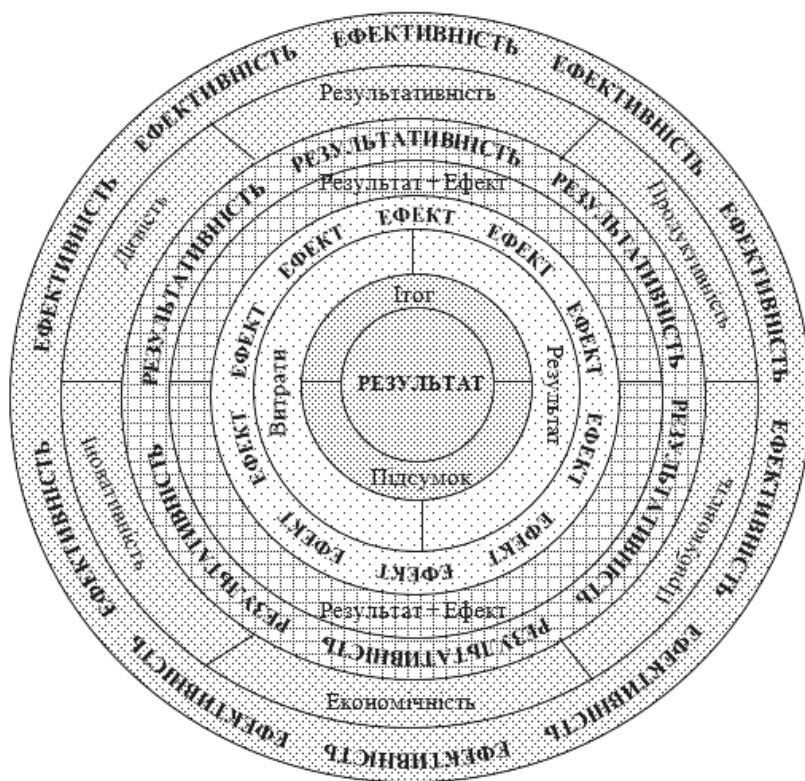

Рис. 1. Синопис підпорядкування категорій «результат», «ефект», «результативність», «ефективність»

Джерело: складено на основі узагальнення [3–40].

Аналіз наукових праць, присвячених концепції управління ефективністю на регіональному рівні, доводить, що зазначена категорія не вичерпується лише економічним аспектом. Так, на думку М. Белової [41] та Р. Белоусова, «неефективність» ринкових відносин найбільше криється в соціальному аспекті, який не знаходить своєї реалізації в сукупності цілей підприємства (отримання прибутку) [42].

Варто зазначити, що в наукових доктринах соціальної ефективності залишається слабо дослідженою. Проблема соціальної ефективності займаються соціологи, демографи, філософи, економісти, юристи тощо, проте до теперішнього часу відкритою залишається формалізація та квантифікація теоретичних положень щодо соціальної ефективності. Результати дослідження дозволили встановити, що багато вчених вважають соціальною ефективністю більш пріоритетною, ніж економічну (табл. 3).

Як видно з табл. 3, соціальну ефективність автори розглядають крізь людський капітал, соціальний розвиток (М. Белова, М. Грецак, В. Колот, А. Наливайко), відповідність запланованому стану, результату, цілям (Р. Белоусов, С. Мочерний, В. Іванов, О. Іванов, О. Доронін), як системоутворюючий чинник (Н. Міценко). З огляду на мету нашого дослідження, вважаємо доцільним розгляд соціальної ефективності крізь людський капітал і соціальний розвиток та

пропонуємо під такою авторське розуміння – це стан суспільної системи, що характеризується ефективним розвитком економіки для забезпечення соціальної сфери. Крім того, результати дослідження дозволяють стверджувати, що соціально-економічною ефективністю ТПП варто вважати стан соціальних, економічних умов, а також територіальних диспропорцій розвитку до та після впровадження спеціальних економіко-правових режимів (авторське визначення).

Не можна не погодитися і з тим фактом, що соціальну ефективність справедливо вважають більш пріоритетною, оскільки наукові відкриття, технологічні розробки в будь-якій сфері та впровадження нових технологій спрямовані на поліпшення якості життя людини. Проте, говорячи про управління соціально-економічною ефективністю (автором це визначається в раніше проведених дослідженнях [50]), слід зазначити, що соціальна ефективність базується на результатах, отриманих у ході управління економічною складовою, причому воно (управління) відбувається паралельно в одному часовому інтервалі, тому важливим завданням регіонального управління на засадах впровадження ТПП є обґрунтоване визначення балансу інтересів, що наголошує на необхідності систематизації показників оцінювання економічних і соціальних результатів, соціально-економічної ефективності розбудови територій пріоритетного розвитку.

Наукові точки зору щодо сутності поняття «соціальна ефективність»

Сутність соціальної ефективності	Автор(-и), джерело
Соціальна ефективність інвестицій – це «...здатність економічного капіталу відтворювати, накопичувати та збільшувати людський потенціал»	М. Белова [41]
Соціальна ефективність – це характеристика соціальної системи з позицій якості, результативності та своєчасності досягнення її цілей, а також її відповідність запланованому стану, що проявляється в досягненні конкретних критеріальних показників	Р. Белоусов [42]
Соціальна ефективність характеризує ступінь використання потенційних можливостей трудового колективу та кожного працівника, його творчих здібностей, успішності вирішення соціальних завдань розвитку колективу, поліпшення умов праці та побуту	Короткий економічний словник [43]
Соціальна ефективність – це відповідність результатів господарської діяльності основним соціальним потребам і цілям суспільства, при цьому інтегруючим показником соціальної ефективності є підвищення народного добробуту, якості життя	Економічна енциклопедія [44]
Соціальна ефективність є головним системоутворюючим чинником як узгодження (інтеграції), так і стимулювання процесів реалізації економічних інтересів стейкхолдерів: суспільства (громадян, що проживають на певній території), персоналу, підприємств – учасників об'єднання, галузевих, регіональних і центральних органів влади	Н. Міценко [45]
Соціальна ефективність – це ступінь досягнення соціальних цілей, наближення до виконання соціальних нормативів	В. Іванов, О. Іванов, О. Доронін [46]
Соціальна ефективність характеризує соціальний розвиток і полягає у скороченні тривалості робочого тижня, збільшенні кількості нових робочих місць і рівня зайнятості працівників, поліпшенні умов праці та побуту	М. Грецак, В. Колот, А. Наливайко [47]
Соціальна ефективність (поряд із ринковою адаптованістю, інвестиційною привабливістю, операційною ефективністю, інноваційною активністю та ефективністю) належить до основних критеріїв інтегральної ефективності територіально-виробничих господарських систем	А. Олійник [48]
Соціальна ефективність виробничо-господарської системи передбачає задоволення матеріальних і духовних потреб працівників, а економічні результати – це засіб їх досягнення. Соціальна ефективність проявляється в перетворенні технічного рівня основних виробничих фондів, якості матеріальних, інформаційних і фінансових ресурсів у такий капітал, який здатен забезпечити прибуток, що під силу тільки людині	І. Ткачук, С. Кропельницька [49]

Джерело: складено на основі узагальнення [41–49].

ВИСНОВКИ

Таким чином, у статті вирішено наукове завдання розбудови територій пріоритетного розвитку на основі узагальнення теоретичного базису, в результаті чого сформовано низку висновків і пропозицій, що становлять підґрунтя для прикладного розв'язання розбудови ТПР, основні з яких зводяться до такого:

1. Встановлення підпорядкованості соціально-економічного результату й ефективності розбудови ТПР відбувалася на засадах систематизації понятійних аспектів, у результаті чого з'ясовано, що терміни «результат» і «ефект» вживаються в різних значеннях. Проте категорії «результативність» і «ефективність» багатьма авторами ототожнюються, що породжує протиріччя, з огляду на етимологію категорій «результат» і «ефект». Отже, запропоновано синопсис підпорядкування категорій «результат», «ефект», «результативність», «ефективність», в якому результатом вважається ітог, будь-який факт. Доведено, що ефект проявляється в процесі зіставлення результату та виражається шляхом визначення відхилення в позитивний чи негативний бік, а ефективність як соці-

ально-економічна категорія регіонального та державного рівнів (мезо-, макрорівень) характеризується не як співвідношення, а як стан, і вбирає в себе в тому числі результативність.

2. Сформовано авторське визначення соціально-економічної ефективності ТПР, під якою запропоновано розуміти стан соціальних, економічних умов, а також територіальних диспропорцій у розвитку до та після впровадження спеціальних економіко-правових режимів, що дозволило розширити наукове бачення сутності та змісту ефективності розбудови ТПР. ■

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Парето В. Компендиум по общей социологии / пер. с итал. А. А. Зотова. М.: ГУ ВШЭ, 2007. 511 с.
2. Синк Д. С. Управление производительностью: планирование, измерение и оценка, контроль и повышение / пер. с англ.; общ. ред. и вступ. ст. В. И. Данилова-Данильяна. М.: Прогресс, 1989. 528 с.
3. Drucker P. Managing in Turbulent Times. New York: Harper Business, 2006. 256 p.

4. Тищенко А. Н., Кизим Н. А., Догайдайло Я. В. Экономическая результативность деятельности предприятия : монография. Харьков : ИД «ИНЖЭК», 2005. 144 с.
5. Куценко А. В. Організаційно-економічний механізм управління ефективністю діяльності підприємства споживчої кооперації України : монографія. Полтава : РВВ ПУСКУ, 2008. 205 с.
6. Олексюк О. І. Технологія оцінки результативності діяльності підприємства. *Наукові праці Черкаського державного технічного університету. Серія «Економічні науки»*. 2009. Вип. 22. Т. 2. С. 169–173.
7. Гупало А. О. Визначення змісту понять: «ефект», «ефективність» та «результативність» // Проблеми формування нової економіки XXI століття : матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (м. Дніпропетровськ, 21–22 грудня 2012 р.). URL: http://www.confcontact.com/20121221/3_gupalo.htm
8. Косянчук Т. Ф., Галкіна Ю. Г. Результативність діяльності підприємства та її діагностика. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2009. № 3. Т. 1. С. 121–124. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_3_1/pdf/121-124.pdf
9. Лимарева Ю. А., Лимарев П. В. Эволюция категорией «эффективность» в экономической науке. *Universum: Экономика и юриспруденция*. 2014. № 4. URL: <http://7universum.com/ru/economy/archive/item/1169>
10. Коган А. Б., Болдирева Н. П. Теоретические аспекты эффективности экономических систем. *Вестник Оренбургского государственного университета*. 2006. № 8. С. 45–55.
11. Перерва П. Г., Кравчук А. В. Эффективность как экономическая категория. *Вісник НТУ «ХП»*. Серія «Економічні науки». 2018. № 15. С. 137–143. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/161789675.pdf>
12. Васин С. М., Мамонова О. А. Природа и сущность понятия эффективности системы управления предприятием. *Вектор науки ТГУ*. 2012. № 4. С. 229–232.
13. Устименко В. А., Зельдіна О. Р., Гостева О. Ю., Гришко В. В. Території пріоритетного розвитку як інструмент вирішення соціально-економічних проблем Донецької та Луганської областей : монографія / під заг. ред. О. Р. Зельдіної. Київ, 2021. 104 с.
14. Ляшенко В. И., Толмачева А. Ф. Специальные режимы хозяйствования на территориях приоритетного развития Донбасса: вопросы теории и практики : монография, Донецк : ООО «Юго-Восток, Лтд», 2005. 221 с.
15. Заблудська І. В., Серебряк К. І., Балакірева О. М. Концепт теоретичного переосмислення соціальної якості життя українців. *Часопис економічних реформ*. 2022. № 1. С. 71–85.
16. Мартинович Н. О. Території пріоритетного розвитку як інструмент активізації інвестиційної діяльності регіонів України: теоретичний аспект // The 8th International scientific and practical conference «Innovations and Prospects of World Science» (Vancouver, 29–31 March, 2022). Vancouver, 2022. P. 275–280.
17. Єгорова О. О. Результативність та ефективність територій пріоритетного розвитку України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 6. Ч. 1. С. 181–187. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/45.pdf
18. Крупа О. М. Визначення шляхів подолання депресивного стану територій України. *Моделювання регіональної економіки*. 2014. № 2. С. 180–189.
19. Клебанова Т. С., Гурьянова Л. С., Трунова Т. Н., Смирнова А. Ю. Оценка и анализ неравномерности развития регионов Украины. *Актуальные проблемы экономики*. 2009. № 8. С. 162–168.
20. Шевцова В. И., Шевцова Я. А. К оценке эффективности современной региональной политики Украины // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. 2011. С. 762–766.
21. Крушинська А. В. Обґрунтування доцільності створення територій пріоритетного розвитку туристичного типу. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки»*. 2014. Вип. 9-1. Ч. 4. С. 36–40. URL: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_09-1/167.pdf
22. Алексич К. О. Особенности функционирования суб'єктів господарювання в умовах територій пріоритетного розвитку. *Економіка і організація управління*. 2016. № 4. С. 277–287.
23. Чмир О. С., Пила В. І., Хілько В. М. Аналіз результатів функціонування вітчизняної системи СЕЗ і ТПР та перспективи її подальшого розвитку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2011. № 10. С. 173–185.
24. Ткач С. М. Спеціальні економічні зони в Україні: досвід і нові пріоритети просторової організації. *Регіональна економіка*. 2016. № 3. С. 86–97. URL: http://re.gov.ua/re201603/re201603_086_TkachSM.pdf
25. Словарь иностранных слов : в 10-ти томах. М. : Стеереотип, 1983. Т. 10. 607 с.
26. Надель-Червинская М. А., Червинский П. П. Толковый словарь иностранных слов. Ростов-на-Дону : Феникс, 1995. 608 с.
27. Рац О. М. Визначення сутності поняття «ефективність функціонування підприємства». *Економічний простір*. 2008. № 15. С. 275–285.
28. Ячменьова В. М., Височина М. В., Сулима О. Й. Ефективність управління діяльністю промислового підприємства та діагностика загроз : монографія. Сімферополь : ВД АРІАЛ, 2010. 472 с.
29. Куценко А. В. Механізм управління ефективністю діяльності системи як необхідність для досягнення її цілі. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2006. Вип. 212. Т. 1. С. 147–154.
30. Падерин И. Д. Научные и практические аспекты повышения экономической эффективности современного предприятия. *Вісник Академії економічних наук України*. 2003. № 1. С. 89–95.
31. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. 2-ге вид., допов. і перероб. Київ : КНЕУ, 2002. 624 с.
32. Куценко А. В. Дослідження економічних аспектів розвитку споживчої кооперації. *Вісник Львівської комерційної академії. Серія економічна*. 2006. Вип. 21. С. 204–209.
33. Орлов П. А. Экономика предприятия : учеб. пособие. Харьков : РИО ХГЭУ, 2000. 401 с.

34. Рыбин В. Н. Планирование эффективности и интенсификация производства в машиностроении. Луганск : Машиностроение, 1989. 128 с.
35. Абалкин Л. И. Конечные народнохозяйственные результаты. Сущность, показатели, пути повышения. 2-е изд. доп. и перераб. М., 1982. 236 с.
36. Основи економічної теорії / С. В. Мочерний, С. А. Єрохін, Л. О. Канищенко та ін. Київ : Знання, 2000. 472 с.
37. Падерин И. Д., Горященко Ю. Г. Стратегическое управление на предприятиях разных видов бизнеса. *Научный взгляд: экономика та управління*. 2017. № 1. С. 96–103.
38. Шнипко О. Нагромадження основного капіталу як фактор конкурентоспроможності економіки. *Економіка України*. 2005. № 7. С. 23–35.
39. Русак Н. А. Экономический анализ в условиях сафинансирования предприятий : монография. Минск : Беларусь, 1989. 215 с.
40. Макаровська Т. П., Бондар Н. М. Економіка підприємства : навч. посіб. Київ : МАУП, 2003. 298 с.
41. Белова М. В. Социальная эффективность инвестиций в материальное производство : дис.... канд. социолог. наук : 22.00.06. Санкт-Петербург, 2005. 272 с.
42. Белоусов Р. А. Общий и специальный менеджмент : учеб. / под общ. ред. А. Л. Гапоненко, А. П. Панкрухина. М. : Изд-во РАГС, 2000. 568 с.
43. Краткий экономический словарь / под ред. Белика Ю. А. и др. 2-е изд. доп. М. : Политиздат, 1989. 399 с.
44. Економічна енциклопедія : у 3-х т. / Редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. Т. 1. 864 с.
45. Міценко Н. Г. Економічне оцінювання соціальної ефективності локальних інтегрованих систем. *Механізм регулювання економіки*. 2012. № 3. С. 66–76. URL: https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/acticles/issue_8/N_G_MitsenkoThe_economic_estimating_of_social_efficiency_of_local_integrated_systems.pdf
46. Иванов В. Н., Иванов А. В., Доронин А. О. Управленческая парадигма XXI века. М. : МГИУ, 2002. 168 с.
47. Грещак М. Г., Колот В. М., Наливайко А. П. Економіка підприємства / за ред. С. Ф. Покропивного. 2-ге вид., перероб. і допов. Київ : КНЕУ, 2001. 528 с.
48. Олійник А. Д. Методологічний підхід до інтегральної оцінки ефективності науково-виробничих кластерних структур. *Економічний простір*. 2008. № 18. С. 65–73.
49. Ткачук І. Г., Кропельницька С. О. Нові підходи у забезпеченні соціальної ефективності та конкурентоспроможності територіальних громад (на прикладі кластера народних художніх промислів «Сузір'я»). Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Кластери та конкурентоспроможність прикордонних регіонів. 2008. Вип. 3. С. 177–191.
50. Мартинович Н. О., Лешенко П. А. Розбудова територій пріоритетного розвитку: методичний концепт. *Економіка та суспільство*. 2022. № 36. DOI: 10.32782/2524-0072/2022-36-36
- Aleksych, K. O. "Osoblyvosti funktsionuvannya subiektiv hospodariuvannya v umovakh terytorii priorytetnoho rozvytku" [Functioning Features of Economic Entities in Terms of Priority Development Territories]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, no. 4 (2016): 277-287.
- Andriichuk, V. H. *Ekonomika ahrarnykh pidpriemstv* [Economics of Agricultural Enterprises]. Kyiv: KNEU, 2002.
- Belousov, R. A. *Obshchii i spetsialnyy menedzhment* [General and Special Management]. Moscow: Izd-vo RAGS, 2000.
- Belova, M. V. "Sotsialnaya effektivnost investitsiy v materialnoye proizvodstvo" [Social Efficiency of Investments in Material Production]: *dis.... kand. sotsiolog. nauk* : 22.00.06, 2005.
- Chmyr, O. S., Pyla, V. I., and Khilko, V. M. "Analiz rezultativ funktsionuvannya vitchyznanoi systemy SEZ i TPR ta perspektyvy yii podalshoho rozvytku" [Analysis of the Results of the Functioning of the Domestic System of SEZ and TPD and Prospects for Its Further Development]. *Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, no. 10 (2011): 173-185.
- Drucker, R. *Managing in Turbulent Times*. New York: Harper Business, 2006.
- Ekonomichna entsyklopediia* [Economic Encyclopedia], vol. 1. Kyiv: Vydavnychiy tsentr «Akademii», 2000.
- Hreshchak, M. H., Kolot, V. M., and Nalyvaiko, A. P. *Ekonomika pidpriemstva* [Business Economics]. Kyiv: KNEU, 2001.
- Hupalo, A. O. "Vyznachennia zmistu poniat: «efekt», «efektivnist» ta «rezultativnist»" [Defining the Content of the Concepts: "Effect", "Efficiency" and "Effectiveness"]. *Problemy formuvannya novoi ekonomiky XXI stolittia*. 2012. http://www.confcontact.com/20121221/3_gupalo.htm
- Ivanov, V. N., Ivanov, A. V., and Doronin, A. O. *Upravlencheskaya paradigma XXI veka* [Management Paradigm of the XXI Century]. Moscow: MGIU, 2002.
- Klebanova, T. S. et al. "Otsenka i analiz neravnomernosti razvitiya regionov Ukrainy" [Assessment and Analysis of the Uneven Development of the Regions of Ukraine]. *Aktualnyye problemy ekonomiki*, no. 8 (2009): 162-168.
- Kogan, A. B., and Boldireva, N. P. "Teoreticheskiye aspekty effektivnosti ekonomicheskikh sistem" [Theoretical Aspects of the Efficiency of Economic Systems]. *Vestnik Orenburgskogo gosudarstvennogo universiteta*, no. 8 (2006): 45-55.
- Kosianchuk, T. F., and Halkina, Yu. H. "Rezultativnist diialnosti pidpriemstva ta yii diahnozyka" [The Effectiveness of the Enterprise and Its Diagnosis]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no. 1, vol. 3 (2009): 121–124. http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2009_3_1/pdf/121-124.pdf
- Kratkiy ekonomicheskyy slovar* [Brief Economic Dictionary]. Moscow: Politizdat, 1989.
- Krupa, O. M. "Vyznachennia shliakhiv podolannya depresyvnogo stanu terytorii Ukrainy" [Determining Ways to Overcome the Depressed State of Ukraine]. *Modelivannya rehionalnoi ekonomiky*, no. 2 (2014): 180-189.
- Krushynska, A. V. "Obgruntuvannya dotsilnosti stvorennia terytorii priorytetnoho rozvytku turystychnoho typu" [The Substantiation of the Advisability of Establishment of Priority Development Territories of Tourist

REFERENCES

Abalkin, L. I. *Konechnyye narodnokhozyaystvennyye rezultaty. Sushchnost, pokazateli, puti povysheniya* [Final National Economic Results. Essence, Indicators, Ways to Improve]. Moscow, 1982.

- Type]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, iss. 9-1, part 4 (2014): 36-40. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_09-1/167.pdf
- Kutsenko, A. V. "Doslidzhennia ekonomichnykh aspektiv rozvytku spozhyvchoi kooperatsii" [Research of Economic Aspects of Consumer Cooperation Development]. *Visnyk Lvivskoi komertsiinoi akademii. Seriya ekonomichna*, no. 21 (2006): 204-209.
- Kutsenko, A. V. "Mekhanizm upravlinnia efektyvnosti diialnosti systemy yak neobkhdnist dlia dosiahnennia yii tsili" [The Mechanism of Managing the Effectiveness of the System as a Necessity to Achieve Its Goal]. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky*, vol. 1, no. 212 (2006): 147-154.
- Kutsenko, A. V. *Orhanizatsiino-ekonomichnyi mekhanizm upravlinnia efektyvnosti diialnosti pidpriemstva spozhyvchoi kooperatsii Ukrainy* [Organizational and Economic Mechanism for Managing the Efficiency of the Enterprise of Consumer Cooperation of Ukraine]. Poltava: RVV PUSKU, 2008.
- Limareva, Yu. A., and Limarev, P. V. "Evolutsiia kategorii «effektivnost» v ekonomicheskoy nauke" [The Evolution of the Category "Efficiency" in Economics]. *Universum: Ekonomika i yurisprudentsiya*, no. 4 (2014). <http://7universum.com/ru/economy/archive/item/1169>
- Lyashenko, V. I., and Tolmacheva, A. F. *Spetsialnyye rezhimy khozyaystvovaniya na territoriyakh prioritetnogo razvitiya Donbassa: voprosy teorii i praktiki* [Special Economic Regimes in the Territories of Priority Development of Donbass: Issues of Theory and Practice]. Donetsk: OOO «Yugo-Vostok, Ltd», 2005.
- Makarovska, T. P., and Bondar, N. M. *Ekonomika pidpriemstva* [Business Economics]. Kyiv: MAUP, 2003.
- Martynovych, N. O. "Terytorii prioryetnoho rozvytku yak instrument aktyvizatsii investytsiinoi diialnosti rehioniv Ukrainy: teoretychnyi aspekt" [Territories of Priority Development as a Tool for Intensifying Investment Activities of the Regions of Ukraine: Theoretical Aspect]. *Innovations and Prospects of World Science. Vancouver, 2022*. 275-280.
- Martynovych, N. O., and Leshenko, P. A. "Rozbudova terytorii prioryetnoho rozvytku: metodychni kontsept" [Development of Priority Development Areas: Methodological Concept]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 36 (2022). DOI: 10.32782/2524-0072/2022-36-36
- Mitsenko, N. H. "Ekonomichne otsiniuvannia sotsialnoi efektyvnosti lokalnykh intehrovanykh system" [The Economic Estimating of Social Efficiency of Local Integrated Systems]. *Mekhanizm rehuliuвання ekonomiky*, no. 3 (2012): 66-76. https://mer.fem.sumdu.edu.ua/content/articles/issue_8/N_G_MitsenkoThe_economic_estimating_of_social_efficiency_of_local_integrated_systems.pdf
- Mochernyi, S. V. et al. *Osnovy ekonomichnoi teorii* [Foundations of Economic Theory]. Kyiv: Znannia, 2000.
- Nadel-Chervinskaya, M. A., and Chervinskiy, P. P. *Tolkovy slovar inostrannykh slov* [Explanatory Dictionary of Foreign Words]. Rostov-na-Donu: Feniks, 1995.
- Oleksiuk, O. I. "Tekhnolohiia otsinky rezultatyvnosti diialnosti pidpriemstva" [Technology for Evaluating the Effectiveness of the Enterprise]. *Naukovi pratsi Cherkaskoho derzhavnoho tekhnichnoho universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, vol. 2, no. 22 (2009): 169-173.
- Oliinyk, A. D. "Metodolohichniy pidkhd do intehralnoi otsinky efektyvnosti naukovo-vyrobnychykh klasternykh struktur" [Methodological Approach to the Integrated Assessment of the Effectiveness of Research and Production Cluster Structures]. *Ekonomichniy prostir*, no. 18 (2008): 65-73.
- Orlov, P. A. *Ekonomika predpriyatiya* [Enterprise Economics]. Kharkiv: RIO KhGEU, 2000.
- Paderin, I. D. "Nauchnyye y prakticheskiye aspekty povysheniya ekonomicheskoy effektivnosti sovremennogo predpriyatiya" [Scientific and Practical Aspects of Increasing the Economic Efficiency of a Modern Enterprise]. *Visnyk Akademii ekonomichnykh nauk Ukrainy*, no. 1 (2003): 89-95.
- Paderin, I. D., and Goryashchenko, Yu. H. "Strategicheskoye upravleniye na predpriyatiyakh raznykh vidov biznesa" [Strategic Management at Enterprises of Different Types of Business]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, no. 1 (2017): 96-103.
- Pareto, V. *Kompendium po obshchey sotsiologii* [Compendium in General Sociology]. Moscow: GU VShE, 2007.
- Pererva, P. H., and Kravchuk, A. V. "Efektyvnist yak ekonomichna katehoriia" [Efficiency as an Economic Category]. *Visnyk NTU «KhPI». Seriya «Ekonomichni nauky»*, no. 15 (2018): 137-143. <https://core.ac.uk/download/pdf/161789675.pdf>
- Rats, O. M. "Vyznachennia sutnosti poniattia «efektyvnist funktsionuvannia pidpriemstva»" [Defining the Essence of the Concept of "Efficiency of the Enterprise"]. *Ekonomichniy prostir*, no. 15 (2008): 275-285.
- Rusak, N. A. *Ekonomicheskyy analiz v usloviyakh samofinansirovaniya predpriyatiy* [Economic Analysis in Terms of Self-financing Enterprises]. Minsk: Belarus, 1989.
- Rybin, V. N. *Planirovaniye effektivnosti i intensifikatsiya proizvodstva v mashinostroyenii* [Planning Efficiency and Intensification of Production in Mechanical Engineering]. Lugansk: Mashinostroyeniye, 1989.
- Slovar inostrannykh slov* [Dictionary of Foreign Words], vol. 10. Moscow: Stereotip, 1983.
- Shevtsova, V. I., and Shevtsova, Ya. A. "K otsenke effektivnosti sovremennoy regionalnoy politiki Ukrainy" [Towards an Evaluation of the Efficiency of the Modern Regional Policy of Ukraine]. In *Problemy i perspektivy razvitiya sotrudnichestva mezhdru stranami Yugo-Vostochnoy Yevropy v ramkakh Chernomorskogo ekonomicheskogo sotrudnichestva i GUAM*, 762-766. 2011.
- Shnytko, O. "Nahromadzhennia osnovnoho kapitalu yak faktor konkurentospromozhnosti ekonomiky" [Accumulation of Fixed Capital as a Factor in the Competitiveness of the Economy]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 7 (2005): 23-35.
- Sink, D. S. *Upravleniye proizvoditelnostyu: planirovaniye, izmereniye i otsenka, kontrol i povysheniye* [Performance Management: Planning, Measuring and Evaluating, Monitoring and Improving]. Moscow: Progress, 1989.
- Tishchenko, A. N., Kizim, N. A., and Dogaydaylo, Ya. V. *Ekonomicheskaya rezulativnost deyatelnosti predpriyatiya* [Economic Performance of the Enterprise]. Kharkiv: ID «INZhEK», 2005.

- Tkach, S. M. "Spetsialni ekonomichni zony v Ukraini: dosvid i novi priorytety prostorovoi orhanizatsii" [Special Economic Zones in Ukraine: Experience and New Priorities of Spatial Organization]. *Rehionalna ekonomika*, no. 3 (2016): 86–97. http://re.gov.ua/re201603/re201603_086_TkachSM.pdf
- Tkachuk, I. H., and Kropelnytska, S. O. "Novi pidkhody u zabezpechenni sotsialnoi efektyvnosti ta konkurentospromozhnosti terytorialnykh hromad (na prykladi klastera narodnykh khudozhnykh promysliv «Suziria»)» [New Approaches to Ensuring the Social Efficiency and Competitiveness of Local Communities (On the Example of the Cluster of Folk Arts and Crafts "Suziria")]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy. Klasteri ta konkurentospromozhnist prykordonnykh rehioniv*, no. 3 (2008): 177–191.
- Ustymenko, V. A. et al. *Terytorii priorytetnoho rozvytku yak instrument vyrishennia sotsialno-ekonomichnykh problem Donetskoï ta Luhanskoï oblasti* [Territories of Priority Development as a Tool for Solving Socio-economic Problems of Donetsk and Luhansk Regions]. Kyiv, 2021.

- Vasin, S. M., and Mamonova, O. A. "Priroda i sushchnost ponyatiya effektivnosti systemy upravleniya predpriyatiem" [The Nature and Essence of the Concept of Business Management System Effectiveness]. *Vektor nauki TGU*, no. 4 (2012): 229–232.
- Yachmenyova, V. M., Vysochyna, M. V., and Sulyma, O. I. *Efektyvnist upravlinnia diialnistiu promyslovoho pidpriemstva ta diahnostyka zahroz* [Effectiveness of Industrial Enterprise Management and Threat Diagnostics]. Simferopol: VD ARIAL, 2010.
- Yehorova, O. O. "Rezultatyvnist ta efektyvnist terytorii priorytetnoho rozvytku Ukrainy" [Efficiency and Effectiveness of Priority Development Territories in Ukraine]. *Naukovi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Seriya «Ekonomichni nauky»*, iss. 6, part 1 (2014): 181–187. http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_06/45.pdf
- Zablodska, I. V., Sieriebriak, K. I., and Balakirieva, O. M. "Kontsept teoretychnoho pereosmyslennia sotsialnoi yakosti zhyttia ukraintsev" [The Concept of Theoretical Reimplementation Social Quality of Life of Ukrainians]. *Chasopys ekonomichnykh reform*, no. 1 (2022): 71–85.

УДК 336.143:336.146: 336.2

JEL: H25; H71; H72

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2022-4-74-82>

ДОХОДИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ВІЙНИ: ТРАНСФОРМАЦІЯ СТРУКТУРИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШОГО ФОРМУВАННЯ

©2022 ЛЕЩУХ І. В.

УДК 336.143:336.146: 336.2

JEL: H25; H71; H72

Лещух І. В. Доходи місцевих бюджетів в умовах війни: трансформація структури та перспективи подальшого формування

У статті названо фактори, які зараз впливають на формування дохідної частини місцевих бюджетів в умовах повномасштабної війни Росії проти України, а саме: бюджетно-податкова лібералізація; дерегуляція бізнесу; втрата потенціалу щодо сплати податків підприємств, які розміщені в регіонах, де нині ведуться активні бойові дії; звуження податкової бази. Проаналізовано динаміку формування дохідної частини місцевих бюджетів у січні – квітні 2022 р., здійснено її порівняння із аналогічним періодом попереднього року. Здійснено рейтингування регіонів України за обсягом формування доходів загального фонду місцевих бюджетів у розрахунку на 1-го мешканця в січні – квітні 2021 р. та січні – квітні 2022 р. Здійснено рейтингування регіонів України за обсягом зібраного податку з доходів фізичних осіб у розрахунку на 1-го мешканця в січні – квітні 2021 р. та січні – квітні 2022 р. Проаналізовано рівень виконання планових показників збору окремих податків до місцевих бюджетів (у розрізі регіонів). Виявлено: зниження питомої ваги регіонів, де велися чи ведуться активні бойові дії, в доходах загального фонду місцевих бюджетів України; недовиконання річних розписів зі збору податку на прибуток (у половині регіонів країни зібрано менше 30% від річного плану, з них у трьох регіонах – менше 20%); значне зниження ролі акцизного податку; значне зниження ролі плати за землю у формуванні дохідної частини місцевих бюджетів. Показано трансформацію структури дохідної частини місцевих бюджетів у бік посилення бюджетотворюючої ролі ПДФО та, відповідно, зниження питомої ваги акцизного податку та плати за землю в усіх регіонах України, а також зниження частки єдиного податку в майже половині регіонів. Акцентовано на перспективах подальшого формування дохідної частини місцевих бюджетів, зокрема з урахуванням – з одного боку, лібералізації бюджетно-податкового законодавства, а з іншого – подальшого ведення активних бойових дій в Україні.

Ключові слова: місцевий бюджет, доходи місцевих бюджетів, податки та збори, структура доходів бюджету, регіональна економіка, війна.

Табл.: 5. **Бібл.:** 8.

Лещух Ірина Володимирівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник відділу просторового розвитку, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: ira_leschukh@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3860-0728>

Scopus Author ID: <https://www.scopus.com/authid/detail.uri?authorId=57223145503>

UDC 336.143:336.146: 336.2

JEL: H25; H71; H72

Leshchukh I. V. Revenues of Local Budgets in the Context of War: Transformation of the Structure, Prospects for Further Formation

The article names the factors that now affect the formation of the revenue side of local budgets in the context of Russia's full-scale war against Ukraine, namely: budget and tax liberalization; deregulation of business; loss of potential for paying taxes by enterprises located in regions where active hostilities are currently underway; narrowing of the tax base. The dynamics of formation of the revenue part of local budgets in January – April 2022 is analyzed, its comparison with